

Jednoročák Marek a Evžen Oněgin

Jiří Klapka

Památce Olega Maleviče

(Zemřel 13. 6. 2013)

V petrohradském Domě knihy jsem se začel do jednosvazkového vydání *Osudů dobrého vojáka Švejka* v nejoblíbenějším ruském překladu Petra Bogatyreva. Ze začátku jsem se zlobil nad převodem známých citátů, které jsou proti originálu jemnější, ale pak jsem pochopil, že silná slova mají v ruštině sílu ještě větší. Při další četbě jsem objevil, že ve *Švejkovi* je citát z Puškinova románu *Evžen Oněgin*. Kde jinde na to může člověk přijít než v ruském vydání a na břehu Něvy. Ano, ve *Švejkovi* je 13. a 14. verš první hlavy Puškinova *Evžena Oněgina*:

Вздыхать и думать про себя:
Когда же черт возьмет тебя!

Verše *Švejkovi* recituje ve vězení Mariánských kasáren v Českých Budějovicích jednoroční dobrovolník (rusky „вольноопределяющийся“) Marek. Byl jsem zvědav, jak je to česky a jaký Hašek použil překlad. Věděl jsem, že jeho oblíbeným profesorem na Československé akademie obchodní byl mladý profesor angličtiny Václav Alois Jung, který v roce 1892 vydal svůj překlad *Evžena Oněgina*. Haška sice přímo neučil, ale objevil jeho talent. Když mu v kavárně Tůmovka četli studenti své literární prvotiny, prohlásil Jung prorocky, že z Haška bude jednou český Mark Twain. Ale zpět – otevřu *Švejka* a na straně 241 v českém jednosvazkovém vydání z roku 1968 čtu, co říká jednoroční dobrovolník Marek:

Milý příteli, pozorujeme-li to všechno v měřítku naší milé monarchie, dospíváme neodvolatelně k závěru, že je to s ní právě tak jako se strýcem Puškina, o kterém ten napsal, že nezbyvá jen, poněvadž strýc je chcíplotina:

Vzdychat i myslet pro sebe,
kdypak čert vezme tebe!

V Jungově překladu je to řešeno méně přesně, ale zato poetičtěji: „a vzdychat, myslit celý čas: / „Kdy pro tebe si přijde d'as!“ Tedy Hašek si Puškinovy verše přeložil sám. Rusky uměl dobře již z Obchodní akademie, v Rusku se samozřejmě zdokonalil, ale Puškinem byl okouzlen od mládí, stejně jako gene-

race jeho vrstevníků i jejich otců. Je pozoruhodné, jak s oblibou parafrázoval Puškinskou strofu ve svých verších: „Tak Bůh je svědek, že jsem dobrý křesťan. / Nevraždím ani nepálím, tak skromně žiji, / Jak se sluší, patří, / v zimě se v zimník zahalím. [...] A přece chtěl to krutý osud nyní. / Dvě matek nic mně nevěří, / Dvě matek na mne s despektem teď hledí, / Ani mne nezvou k večeři (1905).“¹

Ve stylu *Evžena Oněgina* psal Jarmile 17. 8. 1906: „A fádne žiji, leccos píši, / v pochybných krčmách sedávám, / kde starý chlapík na citeru / truchlivé verše hrává nám.“² A v dalším dopise z 23. 8. 1906: „Ráno se vstává, večer zase / se klidně chodí domů spat, / a když se člověk dobře nají, / tu logicky pak nemá hlad.“ Konec tohoto dopisu je dokonce rusky: „Всё это уже дорогая, / как сюда в Праге живу я, / вас, любезная, ожидаю... / Ил' думаете на меня?“³ V září 1906 píše z věznice: „Je život krásný, teď to teprv vidím, / proč dřív jsem neznal kriminál. / Tot' nevzdělanost, za kterou se stydím / dřív jsem se mříží trochu bál. /...../ A vidíš, drahá, nevděk vládne světem, nikdo si toho neváží / a když ho pustí běží domů letem / na cestě baby poráží.“⁴ V dubnu 1915, před odjezdem na frontu už psal vážně. V českobudějovickém hostinci U Míčanů napsal do památníku tehdy dvacetileté sestře paní hostinské Růžence:

A vyplnit to místo bílé / popisem hrobů v Karpatech. / Jak v slunný den tvé proudy krve / se vpíjí někde v měkký mech. / A srdce tvé, jež mohlo vřele / kdes v rodné zemi milovat, / jak utichlo, ach ztichlo navždy, / zničeno všechno, cos měl rád. / Je, věřte, lépe nedokončit větu / a zkrátit celé loučení... / Vždyť vlastně všechno, co zde psáno, / tu situaci nezmění.⁵

Mnoho z těchto veršů je přeloženo do ruštiny, např. verše z roku 1906: „Живу не шатко и не валко, / пишу, слоняюсь по корчмам, / где старичок на цитре жалкой / весь день наигрывает нам...“⁶ Nebo: „Прекрасна жизнь! Теперь я это знаю. / Зачем давно я не попал в тюрьму! / Поди ж – необразованность какая! / Чего боялся? Право, не пойму.“⁷

Jungův překlad *Evžena Oněgina* vycházel čtyřicet pět let, Bogatyrevův překlad *Osudů dobrého vojáka Švejka* zatím osmdesát čtyři. V březnu 2013 vyšla v USA v nakladatelství Franc-Tireur objemná kniha (593 stran) v ruštině: *Jaroslav Hašek. Osudy dobrého vojáka Švejka – komentáře k ruskému překladu*. Její

¹ Pytlík 2013, s. 31.

² Pytlík 1982, s. 120.

³ Jarmile Mayerové: ukázka z rozsáhlé korespondence in http://www.svejkmuseum.cz/o_haskovi.htm [cit. 18-06-2013].

⁴ Pytlík 1982, s. 120.

⁵ Pytlík 2013, s. 126.

⁶ Пытлик 1977.

⁷ Tamtéž.

autor Sergej Solouch v předmluvě píše, že velkolepé dílo Petra Grigorjeviče Bogatyreva je zároveň krásné i dojemné, navíc srovnatelné s analogickým uměleckým zázrakem mistrů Zvězdockina a Maljutina, kteří z japonské buddhistické panenky Daruma vytvořili ruskou matrjošku.⁸

Literatura

Pytlík, Radko. *Jaroslav Hašek. Data, fakta a dokumenty*. Praha : Emporius, 2013.

Pytlík, Radko. *Zpráva o Jaroslavu Haškovi*. Praha: Panorama, 1982.

Пытлик, Радко. *Гауек*. Přel. Oleg Malevič. Moskva : Молодая Гвардия, 1977.

“Einjähriger Freiwilliger” Marek and Eugene Onegin

When reading the Russian translation of Jaroslav Hašek’s novel *The Good Soldier Švejk*, the author of this paper detected in a speech by one of the characters (“Einjähriger Freiwilliger” Marek) a quotation from the novel *Eugene Onegin* by Alexander Pushkin. Hašek didn’t use the Czech translation by V. A. Jung, which was well known at that time he translated the line himself. There are many allusions to Pushkin’s verses in Hašek’s letters and occasional poems.

⁸ Z předmluvy S. Soloucha: „Подвиг, совершенный [переводчиком „Швейка“] Петром Григорьевичем Богатыревым чудесен и трогателен и сравним, ну разве только с аналогичным рукотворным чудом мастеров Звездочкина и Малютина, сумевших переработать японских буддийских кукол Дхарма в исконную «наше все» – русскую матрешку.“ Anotace na knihu in: www.lulu.com/spotlight/FrancTireurUSA [cit. 18-06-2013].